

1–2 КЛАСИ

МАТЕРІАЛ ДЛЯ ЗВ'ЯЗНИХ ВИСЛОВЛЮВАНЬ

РАННЯ ОСІНЬ

Минуло тепле літо. Настала осінь.
На деревах листя пожовкло, почервоніло...
Пташки відлітають у теплі краї.
На городах копають картоплю, моркву, збирають помідори,
огірки.
У садах дозрівають пізні сорти яблук, слив, груш.
У школах розпочалося навчання. (Із журналу «Барвінок»)

Словникова робота

Пояснення лексичного значення слів та словосполучень:
минуло, теплі краї, збирають, дозрівають, розпочалося.

Пояснення граматичного значення слів:
*минуло, настала, на деревах, пожовкло, почервоніло,
пташки, збирають, розпочалося.*

Аналіз тексту за питаннями

Про яку пору року розповідається?
Що сталося з листям на деревах?
Куди відлітають пташки?
Що роблять на городах?
Що дозріває в садках?
Що розпочалося в школах?

Загадки на допомогу аналізу

Під землею птиця гніздо звила і яєць нанесла.
(Картопля)
В земляній сиджу коморі, а коса моя надворі.
(Морква)

Що у вашому городі стає першим у пригоді,
Виростає щодоби, мов у лісі ті гриби?

(Огірки)

Червоне личко, зелена стрічка.

(Помідор)

Орієнтовний план переказу

1. Прийшла осінь.
2. Змінило колір листя на деревах.
3. Відліт птахів у теплі краї.
4. Робота на городах.
5. Урожай у саду.
6. Початок навчання.

РІПКА

(українська народна казка)

Жив собі дід. Посадив він ріпку, доглядав її, підпушував, поливав. Ось росла собі ріпка потихеньку та й виросла велика-превелика.

Настав час ріпку рвати. Пішов дід на город, узявся за ріпку, тягне він, тягне, а витягти не може.

Покликав дід бабу:

— Ходи-но, бабусю, сюди та ріпку вирвати поможи!

Баба — за діда, а дід — за ріпку. Тягнуть вони удвох, тягнуть, а витягти не можуть.

Покликала баба онучку:

— Ходи, онучко, та поможи нам ріпку вирвати!

Онучка — за бабу, баба — за діда, а дід — за ріпку, тягнуть вони втрох, а витягти не можуть.

Покликала онучка собачку Жучку:

— Жучко, іди та поможи нам ріпку вирвати!

Прийшла Жучка. Жучка — за онучку, онучка — за бабу, баба — за діда, а дід — за ріпку. Тягнуть, тягнуть, а витягти ніяк не можуть.

Покликала Жучка кішку. Кішка — за Жучку, Жучка — за онучку, онучка — за бабу, баба — за діда, а дід — за ріпку.

Тягнуть вони, тягнуть, а витягти не можуть.

Покликала кішка мишку:

— Мишко, мишко, іди та поможи нам ріпку вирвати!

Прибігла мишка. Ось мишка — за кішку, кішка — за Жучку, Жучка — за онучку, онучка — за бабу, баба — за діда, а дід — за ріпку.

Тягли, тягли та як смикнули — і вирвали ріпку велику-превелику, аж додолу повалилися.

Словникова робота

Пояснення лексичного значення слів:

підпушував, смикнули, додолу.

Аналіз тексту за питаннями

Кого покликала баба?

Кого покликала онучка?

Кого покликала Жучка?

Кого покликала кішка?

Чи вдалося дідові й бабі, онучці, собачці Жучці, кішці та мишці вирвати ріпку?

Що можна сказати про цю сім'ю?

Прислів'я на допомогу аналізу

Без труда нема плода.

Орієнтовний план переказу

1. Дід посадив ріпку.
2. Дід рве ріпку.
3. Помічники діда.
4. Усі разом вирвали ріпку.

СМАЧНІ ГРУШІ

Вирішили Дениско та Олег грушами поласувати. А вони високо на дереві висять — не дістати.

Дениско скинув піджак і поліз на грушу. Олег став його підсаджувати.

Угорі погрозово гули бджоли. Та хлоп'ята не злякалися. Невдовзі вони ласували смачними медовими грушами.

(Із «Сходинок»)

Словникова робота

Пояснення лексичного значення слів:

поліз, підсаджувати, угорі, погрозово, ласували.

Пояснення граматичного значення слів:
скинув, піджак, підсаджувати, угорі, невдовзі.

Аналіз тексту за питаннями

Що вирішили зробити Дениско та Олег?
Де висіли груші?
Що зробив Дениско?
Хто його підсаджував?
Що хлопці почули вгорі?
Чи злякалися хлоп'ята?

Прислів'я на допомогу аналізу

Очам страшно, а руки зроблять.

Орієнтовний план переказу

1. Груші на дереві.
2. Дениско лізе на грушу.
3. Погрозливий гул бджіл.
4. Винагорода за сміливість.

БУСОЛ

Ніхто не пам'ятає, коли бусол подружився з людьми. Люблять цього птаха дорослі і діти.
Бусол — дуже красивий птах. Пір'ячко в нього біле, ноги високі, а дзьоб червоний.
Хату свою на хаті будує.
Їжу в болоті шукає.
Люди шанують цього птаха. Кажуть, він приносить щастя.
(За В. Тереном)

Словникова робота

Пояснення лексичного значення слів та словосполучень:
на хаті будує, шанують, їжа в болоті.

Пояснення граматичного значення слів:
у нього, високі, цього, пір'ячко.

Аналіз тексту за питаннями

Чи пам'ятають люди, коли подружився бусол з ними?
Як до нього ставляться дорослі і діти?

Який вигляд має бусол? Опишіть його.
 Де буде свою хату бусол?
 Чим він живиться?
 За що люди шанують цього птаха?
 Як ще називають бусола?

Загадка на допомогу аналізу

Довгі ноги, довгий ніс,
 По болоту ходить скрізь,
 Хату на хаті має,
 Жабам рахунок знає.
 (Бусол)

Орієнтовний план переказу

1. Дружба бусола з людьми.
2. Красивий птах.
3. Хатка на хаті.
4. Їжа в болоті.
5. Людська шана.

СОПІЛКА

Сопілка — відомий в Україні музичний інструмент.
 Її можна зробити з верби, клена, калини, бузини.
 Сопілка — то трубка з дерева, яка має отвори для пальчиків і свисток.

(З «Букваря»)

Словникова робота

Пояснення лексичного значення слів та словосполучень:
відомий, трубка з дерева, має отвори, свисток.

Пояснення граматичного значення слів:
сопілка, в Україні, музичний, інструмент, отвори, пальчиків, свисток.

Аналіз тексту за питаннями

Який музичний інструмент відомий в Україні?
 Із чого роблять сопілку?
 Що ж таке сопілка? Що вона має?